

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการสื่อสารเพื่อการพัฒนาความรู้ด้าน ‘การแพทย์ทางเลือก’ ของมูลนิธิสุขภาพไทย” ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และได้ดำเนินการเก็บข้อมูลแบบสหวิธีการ (Multiple Methodology) ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต และการวิเคราะห์เอกสาร โดยผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการในการดำเนินการวิจัย เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ ไว้ดังต่อไปนี้

- 3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย
- 3.2 แนวทางในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
- 3.3 การกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.5 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูล
- 3.6 การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย
- 3.7 การนำเสนอข้อมูลในการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ประชากร

- จากการศึกษาข้อมูลปฐมภูมิของมูลนิธิสุขภาพไทย พบว่า มีบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 กลุ่มหลัก ได้แก่

1.) เจ้าหน้าที่ในระดับผู้นำของมูลนิธิสุขภาพไทย

หมายถึง ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในระดับสูง โดยมีบทบาท หน้าที่ ในการกำหนดยุทธศาสตร์ นโยบาย และทิศทางการดำเนินการ พร้อมกับคอยกำกับดูแลให้ปฏิบัติงานตามนโยบาย วัตถุประสงค์ และดูแลในภาพรวมของมูลนิธิสุขภาพไทย (ผู้ทรงคุณวุฒิ)

2.) เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการของมูลนิธิสุขภาพไทย

หมายถึง ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ ที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถ หรือ ปฏิบัติงานตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่ในระดับผู้นำในการดำเนินกิจกรรม ประสานงานในโครงการ ต่างๆ ทั้งในและนอกมูลนิธิสุขภาพไทย ทั้งที่เป็นบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้บรรลุตาม แผนงานที่วางไว้

3.) สมาชิกมูลนิธิสุขภาพไทย

หมายถึง บุคคลผู้มีประวัติในระบอบฐานข้อมูลเพื่อรับข่าวสาร โดยผู้วิจัยได้ขอความร่วมมือ จากมูลนิธิสุขภาพไทยสำหรับรายชื่อสมาชิก หรือการที่ผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนิน กิจกรรมด้วยตนเองและขออนุญาตสอบถามจากสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมนั้นๆ เอง โดยไม่ได้ จำกัดเพศ อายุ เพียงแต่ต้องเป็นผู้ที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมมาแล้ว และมีอายุสมาชิก ไม่ต่ำกว่า 3 เดือน ในขณะที่ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.) องค์กรพันธมิตร

หมายถึง บุคคล กลุ่ม หน่วยงาน สถาบัน องค์กรในรูปแบบใดๆ ก็ตามที่มีความใกล้ชิด และ/หรือให้การสนับสนุน ช่วยเหลือในการดำเนินงานด้วยบ่อยครั้ง ติดต่oprะสานงานหรือเข้าร่วมกิจกรรมกับมูลนิธิสุขภาพไทย ทั้งที่เป็นแบบทางการและไม่เป็นทางการ

5.) ประชาชนผู้สนใจ

หมายถึง ประชาชนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมในลักษณะใดๆ ก็ตามกับมูลนิธิสุขภาพไทย ใน ระยะเวลาที่ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยไม่จำกัดเพศ และอายุ

- จากการศึกษาและสอบถามเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิสุขภาพไทย พบว่ามีเอกสารที่ใช้

ในการเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้เกี่ยวกับ "การแพทย์ทางเลือก" หลากหลายประเภทด้วยกัน อาทิเช่น หนังสือ , คอลัมน์ในหนังสือพิมพ์ , วารสาร , นิตยสาร , แผ่นพับ , เอกสารเผยแพร่ , จดหมายแจ้งข่าวสาร , สื่อบุคคล , เว็บไซต์ (www) เป็นต้น

3.2 แนวทางในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

• ผู้วิจัยมีแนวทางในการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการสัมภาษณ์ โดยใช้วิธีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยคัดเลือกบุคคลที่มีบทบาทในการดำเนินงานอย่างแท้จริง สำหรับ **เจ้าหน้าที่ในระดับผู้นำ และ เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการของมูลนิธิสุขภาพไทย** จากนั้นผู้วิจัยได้ขอทราบถึงรายชื่อบุคคลที่จะเป็นตัวแทน (Snowball technique) ของ **องค์กรพันธมิตร** ในฐานะที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) สำหรับ **สมาชิกมูลนิธิสุขภาพไทย** นั้น ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์จากการสุ่มรายชื่อสมาชิกจากระบบฐานข้อมูลของมูลนิธิสุขภาพไทย และใช้การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling) ที่พร้อมและยินดีในการให้ข้อมูลสำหรับ **ประชาชนผู้สนใจ** โดยกลุ่มตัวอย่างทั้ง 5 กลุ่มนั้น มีจำนวนทั้งหมด 30 ท่าน ดังนี้

1.) **เจ้าหน้าที่ในระดับผู้นำของมูลนิธิสุขภาพไทย** ทำการสัมภาษณ์ 2 ท่าน ได้แก่

1. คุณรสนา ไตสีตระกูล (กรรมการและเลขาธิการ)
2. คุณสันติสุข ไสภณสิริ (กรรมการ)

2.) **เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการของมูลนิธิสุขภาพไทย** ทำการสัมภาษณ์ 4 ท่าน ได้แก่

1. คุณวีระพงษ์ เกรียงสินยศ (ผู้จัดการมูลนิธิ)
2. คุณคะทาวุธ หลาชัยภูมิ (เจ้าหน้าที่)
3. คุณสหพรพรช เพชรจำรัส (เจ้าหน้าที่)
4. คุณวิภา สือประเสริฐสิทธิ์ (เจ้าหน้าที่)

3.) **สมาชิกมูลนิธิสุขภาพไทย** ทำการสัมภาษณ์ 10 ท่าน ได้แก่

ชื่อ - สกุล	เพศ	อายุ (ปี)	อาชีพ	วุฒิการศึกษา
1. คุณวันเพ็ญ เขียมนิรัตน์	หญิง	53	แม่บ้าน	ปริญญาตรี
2. คุณผุสดี โพธาราม	หญิง	41	รับราชการ	ปริญญาตรี

5.) ประชาชนผู้สนใจ ทำการสัมภาษณ์ 10 ท่าน ได้แก่

ชื่อ - สกุล	เพศ	อายุ (ปี)	อาชีพ	วุฒิการศึกษา
1. คุณจิติ กวักเพชรย์	ชาย	45	แพทย์ (พยาธิวิทยา)	ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง (ปริญญาเอก)
2. คุณวราลักษณ์ จันทุคานนท์	หญิง	29	พนักงานบริษัท	ปริญญาตรี
3. คุณศศิวรรณ จุณะเวส	หญิง	23	นักศึกษา	ปริญญาตรี
4. คุณปรีนทร์ นาคสิงห์	ชาย	27	รับราชการ	ปริญญาโท
5. คุณภาวิณี ประสิทธิ์มนต์	หญิง	23	พนักงานบริษัท	ปริญญาตรี
6. คุณไพโรจน์ อินปรา	ชาย	35	พนักงานบริษัท	ปริญญาตรี
7. คุณกฤษณา สุทธบุญกรรณ	หญิง	25	พนักงานบริษัท	ปริญญาตรี
8. คุณวิตสุดา มารวิชัย	หญิง	32	พนักงานบริษัท	ปริญญาตรี
9. คุณพิมพ์ปวีร์ เปล่งเหมือนแซ	หญิง	31	พนักงานบริษัท	ปริญญาตรี
10. คุณวินัย เขาวนดี	ชาย	54	รับราชการ	ปริญญาโท

- ในส่วนของการวิเคราะห์จากเอกสารนั้น จะทำการศึกษาเนื้อหาของสาร

(Content analysis) โดยผู้วิจัยเลือกที่จะใช้แหล่งการเผยแพร่ข้อมูลหลักของมูลนิธิสุขภาพไทย ได้แก่

1. วารสารเพื่อนธรรมชาติ เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ ที่ดำเนินการจัดส่งให้แก่สมาชิกของมูลนิธิสุขภาพไทย (วารสารราย 3 เดือน) เริ่มดำเนินการพิมพ์เผยแพร่ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2536 จนถึงปัจจุบัน รวมทั้งสิ้นจำนวน 45 เล่ม

2. คอลัมน์ในหนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์ เป็นอีกหนึ่งช่องทางด้านสื่อสิ่งพิมพ์ ซึ่งเป็นคอลัมน์ประจำที่มูลนิธิสุขภาพไทยได้มีโอกาสในการเผยแพร่ความรู้แก่ประชาชนในวงกว้าง มาตั้งแต่ครั้งยังมีสถานะเป็นโครงการสมุนไพรรักษาตนเอง ในสังกัดของมูลนิธิโกลด์คิมทอง

3. เว็บไซต์ของมูลนิธิสุขภาพไทย (www.thaihof.org) เป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ที่ช่วยเพิ่มช่องทางสำหรับการเผยแพร่ความรู้แบบสุขภาพองค์รวมเพื่อสุขภาพที่ดี แก่ประชาชนและผู้รักสุขภาพ

3.3 การกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังต่อไปนี้

1. แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In – depth Interview)

โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง แนวคำถามปลายเปิด (Open – ended Question) คือ การกำหนดแนวคำถามล่วงหน้า ก่อนที่จะทำการสัมภาษณ์ โดยสามารถที่จะยืดหยุ่นประเด็นคำถาม หรืออาจลด-เพิ่มคำถามได้ตามสถานการณ์ในขณะนั้น ให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ ควบคู่ไปกับการการจดบันทึกประเด็นสำคัญในขณะทำการสัมภาษณ์

สำหรับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In – depth Interview) ที่จะทำการสัมภาษณ์กับกลุ่มเป้าหมาย อันได้แก่ *เจ้าหน้าที่ในระดับผู้นำ เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ สมาชิกมูลนิธิสุขภาพไทย องค์กรพันธมิตร และ ประชาชนผู้สนใจ* ในส่วนของประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ เพื่อให้เป็นแนวทางในการหาคำตอบครั้งนี้ จะประกอบด้วยประเด็นภายใต้กรอบแนวคิดที่ต้องการศึกษา โดยกำหนดเป็นโครงร่างในการสัมภาษณ์ ดังนี้

1. กระบวนการสื่อสารเพื่อการพัฒนาความรู้ด้าน “การแพทย์ทางเลือก”
ของมูลนิธิสุขภาพไทย

- 1.1 เหตุผลและที่มาของมูลนิธิสุขภาพไทย
- 1.2 การวางแผนการสื่อสารของมูลนิธิสุขภาพไทย
- 1.3 รูปแบบและวิธีการสื่อสาร ทั้งภายในและภายนอกของมูลนิธิสุขภาพไทย
- 1.4 ลักษณะการติดต่อสื่อสาร ทั้งภายในและภายนอกของมูลนิธิสุขภาพไทย

2. ปัญหาและอุปสรรคต่อการสื่อสารเพื่อการพัฒนาความรู้ด้าน “การแพทย์ทางเลือก”
ของมูลนิธิสุขภาพไทย

- 2.1 ปัญหาและอุปสรรคในการติดต่อสื่อสารและการเผยแพร่ข่าวสารและความรู้

2.2 ผู้ที่มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคของมูลนิธิสุขภาพไทย

3. ปัจจัยที่สนับสนุนการสื่อสารเพื่อการพัฒนาความรู้ด้าน “การแพทย์ทางเลือก”

ของมูลนิธิสุขภาพไทย

3.1 บทบาทและหน้าที่ของเจ้าหน้าที่มูลนิธิฯ ในการดำเนินการ การให้คำปรึกษา ทั้งภายในและภายนอกของมูลนิธิสุขภาพไทย

3.2 การเผยแพร่ความรู้และข่าวสารทั้งภายในและภายนอกของมูลนิธิสุขภาพไทย โดยผ่านช่องทางการสื่อสารต่างๆ

3.3 ความคาดหวังในการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงมูลนิธิสุขภาพไทย

2. แบบสังเกตการณ์ (Observation)

ผู้วิจัยเลือกใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ในบางสถานการณ์ เพื่อให้เข้าถึงข้อมูลสำคัญตามประเด็นที่ต้องการศึกษา โดยเฉพาะด้านบรรยากาศ สภาพแวดล้อม อากัปกริยาการ แสดงออกของบุคคล อันจะช่วยให้เข้าใจในปัจจัยหรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

กรอบที่ใช้ในการสังเกตการณ์ ได้แก่

2.1 *สถานที่* ทำการสังเกตสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของสถานที่ดำเนินกิจกรรม ว่ามีความเหมาะสมกับการดำเนินกิจกรรมนั้นๆ หรือไม่ อย่างไร สามารถรองรับกับจำนวนของบุคคลที่เข้าร่วมกิจกรรมหรือไม่ เป็นต้น

2.2 *บุคคล* ทำการสังเกตการแสดงออกของบุคคล ทั้งอากัปกริยาการ สีนัยท่าทาง น่าเสียดายว่ามีความพึงพอใจ สนใจ เคร่งเครียด หรือเป็นไปในด้านใด ในขณะที่กิจกรรมดำเนินอยู่ และขณะทำการสัมภาษณ์ เป็นต้น

3. แบบการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Research)

โดยผู้วิจัยทำการศึกษาลักษณะของเนื้อหาของสาร (Content analysis) ด้วยการพิจารณาแนวคิดหลัก (Theme) หรือประโยคที่เป็นใจความหลักที่ครอบคลุมความหมายรวมทั้งหมดของสาร เป็นการพิจารณาถึงความหมายที่มีอยู่ โดยใช้แหล่งการเผยแพร่ข้อมูลของมูลนิธิสุขภาพไทย ได้แก่ วารสารเพื่อนธรรมชาติ และ เว็บไซต์ (www.thaihof.org)

โครงร่างในการวิเคราะห์เอกสาร มีดังนี้

- 3.1 คำจำกัดความของ "การแพทย์ทางเลือก"
- 3.2 พัฒนาการของ "การแพทย์ทางเลือก" ในประเทศไทย
- 3.3 ปริบททางสังคมที่เกี่ยวข้องกับ "การแพทย์ทางเลือก" ในแต่ละยุค
- 3.4 ปัญหาและอุปสรรคของการเผยแพร่ความรู้ "การแพทย์ทางเลือก"

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นไปเพื่อการศึกษา *กระบวนการสื่อสารเพื่อการพัฒนาความรู้ด้าน "การแพทย์ทางเลือก" ของมูลนิธิสุขภาพไทย* ดังนั้นจึงจำเป็นต้องดำเนินการเก็บข้อมูลจากสถานที่ บุคคล และเอกสารของมูลนิธิสุขภาพไทยประกอบกัน โดยผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนพอสังเขป ดังนี้

1. ค้นคว้าและทำการศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่างๆ อาทิเช่น หนังสือ , วารสาร , จุลสาร , แผ่นพับ , คอลัมน์ในหนังสือพิมพ์ และช่องทางอื่นๆ ที่ใช้ในการเผยแพร่ข้อมูล เช่น อินเทอร์เน็ต เป็นต้น เพื่อใช้ประโยชน์ต่อการตั้งคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และเพื่อการวิเคราะห์เอกสาร

2. การเข้าไปแนะนำตัวต่อมูลนิธิสุขภาพไทย เพื่อให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ พร้อมกับขอความอนุเคราะห์และคำแนะนำต่างๆ ที่จะเป็นประโยชน์ ทั้งต่อผู้วิจัยและมูลนิธิสุขภาพไทย

3. ลงพื้นที่จริงเพื่อดำเนินการศึกษา โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมกับทางมูลนิธิสุขภาพไทยในการดำเนินกิจกรรม หรือไปเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ด้วย อันจะทำให้ทราบและเข้าใจการทำงานของมูลนิธิสุขภาพไทยได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจะเอื้อประโยชน์ต่อการค้นหาคำตอบในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้อย่างมาก

4. การนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมในทุกๆ ด้าน เพื่อทำการสังเคราะห์และวิเคราะห์เพื่อนำเสนอในชั้นการจัดทำเป็นรูปเล่มวิทยานิพนธ์ในขั้นต่อไป

3.5 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง แนวคำถามปลายเปิด (Open – ended Question) , แบบสังเกตการณ์ และแบบวิเคราะห์เอกสารที่ผ่านการพิจารณาจากอาจารย์ที่ปรึกษาและกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ โดยได้ตรวจสอบประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ , กรอบที่ใช้ในการสังเกตการณ์ และโครงร่างในการวิเคราะห์เอกสาร ให้ครอบคลุมกับประเด็นปัญหำการวิจัย

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลตามหลักการของการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก , การสังเกตการณ์ และการวิเคราะห์เอกสาร มาเรียบเรียงและรวบรวมเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปัญหำการวิจัยมาแบ่งประเภทของข้อมูล และนำหลักการทางด้านมานุษยวิทยาการแพทย์มาประยุกต์ร่วมกับหลักการทางนิเทศศาสตร์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปรวม

3.7 การนำเสนอข้อมูลในการวิจัย

การนำเสนอข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Analysis Description) เพื่อชี้ให้เห็นถึงกระบวนการสื่อสารของมูลนิธิสุขภาพไทย ในการเผยแพร่ความรู้ด้าน “การแพทย์ทางเลือก” โดยนำเสนอข้อมูลเรียงตามปัญหาคำถามการวิจัย